

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

КАФЕДРА ТУРИЗМУ

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**Тема 1. Науково-теоретичні основи дослідження
туристично-ресурсного потенціалу України**

**З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ**

для студентів першого курсу спеціальності "Туризм"
факультету туризму

АВТОР:

Проф. Волошин І.М.

"ЗАТВЕРДЖЕНО"

на засіданні кафедри

"27" серпня_2018 р.

Зав. кафедри _____ проф. Волошин І.М.

Львів 2018

ПЛАН

1. Туристичні і туристично-рекреаційні ресурси, їх основні властивості.
2. Основні групи туристичних ресурсів
3. Рекреаційно-ресурсний потенціал

Туризм заснований на цільовому і розумному використанні туристичних ресурсів. Основою використання туристичних ресурсів і туристичних об'єктів для цілей туризму є туристичний інтерес і туристичне враження.

Ресурси, у широкому розумінні цього слова, бувають: економічні, природні, культурно-історичні, трудові, фінансові, соціальні, виробничі.

Туристичні ресурси – природнокліматичні, соціокультурні, історичні, архітектурні й археологічні, наукові і промислові, видовищні, культові й інші об'єкти або явища, спроможні задовольнити потреби людини в процесі і з метою туризму.

Як правило, туристичні ресурси визначають формування туристичної діяльності в тому чи іншому регіоні. Наприклад, основними критеріями, які визначають придатність території для санаторно-курортного лікування, є наявність родовищ лікувальних мінеральних вод, озокериту, сприятливі кліматичні умови, екологічно чисте природне середовище. При цьому чим більші запаси лікувальних ресурсів, вища їх лікувальна ефективність, тим вищу цінність мають рекреаційні території. Як правило, такі території невеликі за площею, обмежуються границями населеного пункту, в якому розташовані бальнеологічні ресурси.

Туристичні ресурси є національним надбанням. Проте частина з них, що мають особливе значення, належать до об'єктів і пам'яток світового значення. Такий перелік встановлює і щорічно оновлює ЮНЕСКО. Всі пам'ятки культури і природні об'єкти перебувають під охороною держави, на підтримку і збереження пам'яток та об'єктів всесвітнього значення виділяє також кошти ООН.

Туристичні ресурси визначають формування туристичного бізнесу в тому чи іншому регіоні.

Туристичні ресурси мають такі основні властивості: привабливість; кліматичну привабливість; доступність; ступінь дослідженості; екскурсійна значущість; пейзажні й відеоєкологічні характеристики; соціально-демографічні характеристики; потенційний запас; спосіб використання та ін.

Ці ресурси використовують з оздоровлювальною, туристичною, спортивною та пізнавальною метою. Наприклад, у Карпатському регіоні є ресурси для спортивного виду рекреаційної діяльності. Це стосується гірськоколижного, туристичного, мисливського, спелеологічного підвидів.

Туристично-рекреаційні ресурси – це компоненти географічного довкілля, об'єкти антропогенної діяльності, які завдяки таким властивостям, як унікальність, історична або художня цінність, оригінальність, естетичні привабливість і лікувально-оздоровлювальна значущість, можуть бути використані для організації різноманітних видів рекреаційних занять.

2. ОСНОВНІ ГРУПИ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

На цьому етапі виокремлюють **три групи туристичних рекреаційних ресурсів: історико-культурні, природні, соціально-економічні.**

Природні рекреаційні ресурси (клімат, земельні і водні ресурси, рельєф, печери, рослинний і тваринний світ, парки та заповідники, мальовничі пейзажі, унікальні природні об'єкти та ін.).

Культурно-історичні рекреаційні ресурси (культурні, історичні, археологічні, архітектурні пам'ятки, етнографічні особливості території, фольклор, центри прикладного мистецтва тощо).

Соціально-економічні рекреаційні ресурси (економіко-географічне положення, транспортна доступність території, рівень її економічного розвитку, сучасна та перспективна територіальна організація господарства, рівень обслуговування населення, структура населення, трудові ресурси, особливості розселення, рівень розвитку транспортної мережі та ін.).

За виконуваними функціями рекреаційні ресурси поділяються на **ресурси місцевого значення, обласного, республіканського та міжнародного.**

Динамічний розвиток туристичної індустрії вимагає наявності обох груп. Навіть при високих привабливих властивостях природних ресурсів без наявності комунікацій, засобів зв'язку, комунальної інфраструктури, просвітницьких закладів, пам'яток культури, мистецтва тощо туристична діяльність для широкого кола споживачів неможлива.

Отже, до групи історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам'ятки історії, історико-архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури, унікальні споруди культури, спорту тощо.

У розвинутих країнах світу пам'ятки історії та культури – це значний туристичний ресурс, який активно використовують для отримання прибутку.

Туристично-рекреаційні ресурси України

В Україні взято під охорону держави понад 70 тисяч пам'яток історії та культури, серед них понад 12 тисяч особливо цінних у туристичному плані пам'яток архітектури, які є зразками монументальних витворів мистецтва, починаючи від III ст. до н. е.

Пам'ятки архітектури в Україні розміщені нерівномірно. Основна їх частина знаходиться в західних областях України, а також Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях та Республіці Крим.

Східні і Південні області не такі багаті на пам'ятки архітектури – найстаріші з них належать до 17 ст., що пов'язано з пізнім освоєнням території.

Найбільша кількість пам'яток архітектури припадає на м. Львів (2500) та Львівську область. Це пояснюється давнім освоєнням цієї території, віддаленістю від театрів воєнних дій минулого, порівняно високим економічним розвитком та значною густотою населення. Львів розташований на перехресті важливих торговельних шляхів з Півночі на Південь і зі Заходу на Схід.

У Львові збереглися визначні пам'ятки, починаючи від 12 ст. Особливо цінними є архітектурні ансамблі площі Ринок (15-19), Вірменської (14-19) та Руської вулиць, які занесені до списку світової архітектурної спадщини ЮНЕСКО. Мистецьку цінність європейського масштабу мають ансамблі Успенської церкви (16-17), Святоюрського (17) та Вірменського (14-18) соборів; Домініканського костелу (18).

Другим щодо кількості пам'яток архітектури є м. Київ (понад 1500). Передусім це споруди епохи Київської Русі – Золоті Ворота (1037), Софіївський собор (1037), Видубицький монастир (11), ансамбль Києво-Печерської Лаври (11). Зважаючи на виняткову художню цінність, за рішенням ЮНЕСКО, ансамбль споруд Софіївського собору та Києво-Печерської Лаври внесено до списку світової культурної спадщини.

Кам'янець-Подільський – місто-заповідник, який за кількістю пам'яток архітектури (понад 150) займає третє місце в Україні. Особливо цінними є Стара фортеця (11-18), церкви, костели, житлові та цивільні споруди.

В Україні збереглися пам'ятки, пов'язані з колонізацією Причорномор'я стародавніми греками. Це руїни Херсонесу і Пантікапея в Криму, Ольвії в Миколаївській області.

Через часті напади на землі України іноземних загарбників на її території споруджено чимало замків і фортець, які мають європейське значення. До найцінніших слід віднести замки в Ужгороді (11-16), Кременці, Луцьку, острозі (13-14) та інші, а також замки на Волині, Поділлі.

Специфічною складовою частиною рекреаційних ресурсів є однорідні (гомогенні) рекреаційні ресурси - соціальні і природні об'єкти, явища, події, походження яких тісно пов'язане як з територією України (де вони розташовані або відбувалися), так і з територією тієї зарубіжної країни, в межах якої даний об'єкт, явище, подія первісно виникли. В Україні виявлена значна кількість таких об'єктів, деякі з них мають світове та європейське значення та унікальний історико-інформаційний, духовно-естетичний, інтернаціональний потенціал. Це місця, пов'язані з життям, діяльністю або перебуванням в Україні французів О. де Бальзака (м.Бердичів, Корець), Д.Рішельє, Ж.Лябурба (м.Одеса), угорця Ф.Ліста (м.Київ), німців Х.Х.Стівена (м.Ялта), П.Целана (м.Чернівці), іспанця Хосе (Йосипа) де Рібаса (м.Одеса), англійців Д.Говарда (м.Херсон), У.Черчілля (м.Ялта), італійця В.В.Растреллі (м.Київ), чехів Я.Гашска (м. Київ, Рівне, Дубно, Корець), Й.Главки (м.Чернівці), О.Яроша, Я.Налепки (м.Овруч), поляків А.Міцкевича (м.Львів), Л.Варинського (м.Канів), Я.Домбровського (м.Житомир), Я.Корчака, В.Василевської (м.Київ), американців Д.Хьюза (м. Донецьк, кол.Юзівка), Т.Драйзера (м.Київ), Д.Стейнбека (м. Київ), Д.Ріда (м. Рівне, Корець), Т.Рузвельта (м.Ялта), турка Назима Хікмета (м.Київ), шведа Майка (Михайла) Йогансена (м. Полтава, Харків), норвежців Фритьофа Нансена (м.Харків), Тура Хейердала (м.Київ) та інші. Військовий меморіал, присвячений британцям, що загинули під час Кримської війни 1853-1856 рр. (м.Севастополь), поховання шведів на Полі Полтавської битви (м.Полтава), австрійців, загиблих в Сталінградській битві у 1943р., місця розстрілу польських громадян (Биківня під Києвом, м.Луганськ) та інші.

Природні рекреаційні ресурси. бальнеологічні, фітолікувальні, ландшафтні, кліматичні, пляжні ресурси та спелеоресурси.

Бальнеологічні ресурси – це природні лікувальні речовини, що використовуються для немедикаментозного лікування на курортах і в позакурортних умовах.

Ці ресурси беруть участь в основному в процесі суспільного виробництва – відтворенні робочої сили. Воно полягає в неперервному відновленні робочої сили: фізичних сил і розумових здібностей людини, психічного тону, відновленні та підвищенні кваліфікації працівників, зростанні їхнього загальноосвітнього та фахового рівнів, “виробництві” людини як цілісного та універсального продукту суспільства.

До бальнеологічних ресурсів належать лікувальні мінеральні води та пелоїди (грязі). З природних лікувальних ресурсів насамперед виділяють основні, власне ті, що безпосередньо використовуються у бальнеолікуванні, визначають його санаторно-курортну спеціалізацію і профілізацію. Це питні та купальні води, лікувальні грязі та озокерит. До них відносять лікувальний клімат, різноманітні природні водойми та мальовничі ландшафти, які сприяють оздоровленню та гартуванню тих, хто одужує після хвороби.

Природні мінеральні води поділяють на вісім основних бальнеологічних груп: мінеральні води без специфічних компонентів та властивостей, вуглекислі, сірководневі, залістисті й миш'якові, йодобромні, радонові, борвмісні та слабо мінералізовані з високим вмістом органічних речовин.

Найбільшою бальнеологічною областю України є Карпатський регіон, зокрема Передкарпаття. Тут відомо понад 200 джерел і свердловин мінеральних вод. Першість у регіоні належить трускавецькій Нафтусі.

У Закарпатті зосереджено 600 джерел і свердловин мінеральних вод. Зокрема дуже цінними у лікуванні є вуглекислі води. Також тут зосереджені джерела сірководневих вод, а на базі цінних питних лікувальних та лікувально-столових залістистих вод діє Шаянський санаторний комплекс.

Закарпаття характеризується заляганням рідкісних миш'якововісних підземних вод, а також борвмісних, які використовуються як для ванн, так і для внутрішнього вживання.

Важливим бальнеологічним регіоном є Поділля. Тут розташовано 10 родовищ і 16 ділянок мінеральних вод. Сьогодні у цьому регіоні функціонують такі курорти, як Заліщики (Тернопільська обл.), Хмільник (Вінницька обл.) та інші.

Чималі запаси мінеральних вод, зокрема хлоридних, виявлено у Дніпропетровській, Полтавській, Київській та інших областях.

Лікувальні грязі відомі в Україні з давніх часів. Їх застосовують для грязеводних ванн у поєднанні з електропроцедурами. В Україні експлуатується сім торф'яних і 10 сульфідних родовищ. Значні поклади лікувальних торф'яних грязей є у Львівській області (Немирівське, Великолюбінське родовища).

Унікальним і ще не до кінця вивченим є такий лікувальний засіб, як озокерит (земляний або гірський віск). Найбільшим у світі є Бориславське родовище озокериту, який за якістю не має аналогів. Відомі й грязеві курорти – Бердянськ, Євпаторія, Хаджибейський курорт та інші.

Фітолікувальні ресурси обмежуються параметрами рекреаційного використання лісів, їхніми водоохоронно-захисними властивостями, цілющим впливом на організм людини і сприятливим санітарно-гігієнічним фоном для лікування, відпочинку, туризму. Лісова тиша сприятливо впливає на психіку людини. Ліс стимулює творчі можливості, активно впливає на емоційну сферу, відновлює порушену рівновагу між людиною та довкіллям.

Ліс стимулює творчі можливості, активно впливає на емоційну сферу, відновлює порушену рівновагу між людиною та довкіллям. Особливо привабливий ліс для відпочинку, якщо у ньому є невеличкі галявини, струмки, озера. Рекреаційні ліси повинні бути декоративними, мати сприятливі умови для нормальної життєдіяльності лісових рослин.

Площа українських лісів державного значення становить 6, 9 млн. га, а тих, що можуть використовуватись для рекреаційної діяльності – 4 млн. га. За іншими даними, рекреаційні ліси становлять 10% усіх лісів державного лісового фонду. Комплексне оцінювання лісів дало змогу виокремити 265 ефективних для

рекреаційного освоєння територій і окремих місцевостей загальною площею, яка перевищує мільйон гектарів.

Серед **ландшафтних рекреаційних ресурсів** особливе місце займають гори. Різноманітність природних ландшафтів, наявність екстремальних сприятливих і комфортних умов створюють передумови для розвитку різних видів рекреаційної діяльності, від спортивних до санаторно-лікувальних.

Гірськорекреаційні ресурси нашої держави зосереджені в Карпатах і Кримських горах.

Карпати – це середньо високі гори з вологим теплим кліматом, значною лісистістю (40%), сприятливими перепадами висот для організації гірськолижних спусків, лижних полів. Гірські долини, захищені верховинськими хребтами, часто характеризуються благодатним мікрокліматом для розвитку кліматичних курортів (Яремча, Ворохта, Космач, Вижниця, Рахів та інші). Рекреаційні ресурси Карпат оцінюються як найперспективніший регіон для відпочинку та лікування упродовж року.

Кримські гори за екзотичністю не поступаються Карпатам, хоча тут менше сприятливих умов для відпочинку. Зате невисока лісистість (10%), круті оголені схили є добрим місцем для вправ скелелазів та любителів гострих відчуттів.

Кліматичні ресурси – важлива умова розвитку рекреаційного господарства, оскільки вони визначають загальну комфортність території для лікування та відпочинку.

Кліматичні умови деяких регіонів протипоказані для відвідування рекреантами з окремими захворюваннями (наприклад, бронхіальною астмою), зате в інших кліматичних умовах такі хворі почуватимуться прекрасно.

Україна належить до держав зі сприятливими погодними умовами для літніх видів рекреації. Тривалість сприятливого періоду для їхнього розвитку в середньому змінюється від 105 днів на півночі до 180 на південному березі Криму.

Отже, комфортні умови для розвитку літніх видів відпочинку, туризму, кліматолікування існують не тільки влітку, а й на початку осені та в другій половині весни. Купальний сезон на більшості території не перевищує 80 днів, тоді як у Причорномор'ї, особливо на південному березі Криму, він триває 120 і більше днів.

Тривалість сприятливого періоду для зимових видів рекреації (лижні, санні, ковзанярські заняття) змінюється від 20-26 днів на півдні до 40 і більше днів на півночі та північному сході. Для зимових видів відпочинку найсприятливіші умови на гірських масивах Полонинського, Верховинського та Чорногірського хребтів Українських Карпат, де період занять гірськолижними видами відпочинку та спорту триває 90-100 днів.

Пляжні ресурси займають вагомe місце серед усіх рекреаційних ресурсів. Понад 55% рекреантів світу так чи інакше пов'язують свій відпочинок і оздоровлення з перебуванням біля води (приаквальні курорти, будинки відпочинку, круїзи тощо).

Відомо, що перебування на пляжі особливо корисне для оздоровлення людей, адже тут на людський організм діє комплекс оздоровлювальних чинників, пов'язаних зі стихією моря.

Пляжні ресурси України зосереджені у приморських територіях Одеської, Херсонської, Запорізької і Донецької областей та у Криму. Рекреаційна цінність морського узбережжя визначається поєднанням сприятливих кліматичних умов та бальнеологічних і ландшафтних ресурсів. Для рекреації можна використовувати майже 1500 км морського берега.

Найвищу рекреаційну цінність має невелика територія Південного берега Криму, захищена з півночі Кримськими горами, на якій панує субтропічний середземноморський клімат.

Розвиток рекреаційної діяльності у приаквальних зонах спрямований на одержання соціальних результатів, де поєднуються можливості задовольнити потребу, як у лікуванні й відпочинку, так і в естетичному сприйнятті, у спілкуванні з природою.

Спелео-ресурси

Надзвичайно багатою на спелеоресурси є Тернопільська область: наразі там відкрито понад 100 печер (найбільше — у Борщівському районі). Не дивлячись на це, пошуки не припиняються — на території області постійно працюють експедиції з різних куточків України. Печери можуть бути загальнодоступними для туристів (із обладнанням освітленням) і для професіоналів — вони передбачають спортивне проходження і відкриті лише для спелеологів.

Надніпрянська Помпея або Вертеба — підземний музей трипільської культури. Свою назву печера отримала за велику кількість археологічних знахідок. Уперше її почали досліджувати у 1876 році, але тоді практично всі знахідки були вивезені до Європи.

Популярним серед туристів є екскурсійний маршрут у печері Кришталева, довжина якої становить 23 км, відкрили її для широкого загалу ще у 30-х роках ХХ століття, освітленням обладнали поляки, адже тоді Тернопільська область належала до Польщі. У роки Великої Вітчизняної війни вхід до цієї печери було підірвано і лише на початку 60 х років її знову відкрили для багаточисельних туристів. Загальна довжина екскурсійного маршруту — 2,5 км, інша частина відкрита лише для спелеологів.

На Тернопільщині є дві печери-гіганти — Оптимістична та Озерна. Оптимістична була відкрита у 1966 році Львівським спелеоклубом «Циклоп», яким тоді керував Мирон Савчин. Цього року першопрохідцю виповнилося 75 років. Свій день народження ювіляр святкував 7 липня (майже в ніч на Івана Купала). Випадковостей не буває — тільки незвичайні люди роблять незвичайні відкриття!..

У першій експедиції спелеологи змогли пройти близько сотні метрів, але з надією на те, що це є тільки початком, печеру назвали Оптимістичною. Вона повністю виправдала свою назву і сьогодні є найдовшою печерою Європи та світу в гіпсах. Загальна довжина ходів на сьогодні становить 217 км (найдовша печера світу Флінт — Мамонтова — 536 км). Кожний окремий зал печери має свою назву, серед яких є «Зал вічно молодих», «Зал Володимира Висоцького», «Зельдіна», «Авербаха», а також окремі райони: «Озерний», «Києво-Печерська лавра», «Анаконда». Під час досліджень спелеологи живуть у підземних базових таборах (ПБТ), де готують їжу, відпочивають та зберігають речі. На думку спелеологів підземна доба складається з 36 годин, кожні 12 з яких відводяться на роботу, особисті справи та сон.

Печера Озерна є не менш відомою, ніж Оптимістична, вона знаходиться неподалік села Стрільківці Борщівського району, її довжина 116 км. Характерною особливістю Озерної є підземні озера, які займають близько третини її площі. У Близькому районі знаходяться озера Немо, Нежданка, Зал грізні, вода в яких є дуже прозорою. Загальна ж довжина досліджених районів печери — 116 км.

Першовідкривачем печери вважається житель села Петро Дичка. Перед війною він погнався за лисом, який сховався від нього у невеликій «дїрі». Хід дозволяв пролізти в нього людині, хоч і був надзвичайно брудний. Але здобич була надто близькою, і

Петро поліз далі. Лиса він не знайшов, але зацікавився знахідкою. Після цього, змайструвавши смолоскип, він ще декілька разів потрапляв усередину, і, як розповідає його племінниця, яка ще й досі живе неподалік, чутки про велику «гроту» охопили кілька селищ навкруги...

Під час Другої світової війни печеру використовували євреї як сховище від німецьких загонів СС. Це було в 1942- 1943 роках. Тоді тут жило 38 людей. Найменшим було тримісячне немовля. Жили вони в залі, який називається Хатки, що знаходиться недалеко від входу. Вхід був дуже добре замаскований, і навіть дивлячись на нього, неможливо було здогадатись, що там хтось є. У залі стояли ліжка, які було принесено з поверхні, побудований стіл, з каменю зроблені жорна, які ще й досі знаходяться під землею. Освітлювалася печера смолоскипами, а їжу готували на вогнищі, дрова для якого періодично заготовляли на поверхні. Дим від вогнища розсіювався по галереях і сліди від нього ще видно було на відстані сотні метрів від табору. Навіть зараз спелеологи знаходять сліди перебування людей у печері: останніми знахідками є керосинова лампа та ложка.

Всього в Криму нараховується приблизно 877 різних карстових порожнин - колодязі, печери, шахти.

Червона печера є самою найдовшою в Криму - 16 км, а самою глибокою є шахта Солдатська- 517м.

Недалеко від Алушти височіє гірський масив Чатир-Даг. Він займає п'яте місце в Криму за висотою - 1527м. Нижнє плато Чатир-Дага вкрито карстовими порожнинами, на якому нараховується близько 150 печер. Печери поділяються на горизонтальні та вертикальні - шахти-колодязі (їх більшість - 127!). По назвах печер неважко здогадатися яка це саме, бо зазвичай вони мають тюркське ім'я з додаванням слів "Коба"(горизонтальна) або "Хосар" (колодязь).

Дві печери Криму входять до п'ятірки найкрасивіших печер світу. Це "Мармурова" та Еміне-Баір-Хосар (перекладається як дуб на горі).

Мармурова

На сьогодні це сама відома печера Криму. А от відкрита вона порівняно недавно. В 1987 р. спелеологами біля двох печер Бінбаш-Коба та Суук-Коба була відкрита порожнина, унікальна по своїй красі, зі складними системами залів та галерей. Надали вони цій печері, що знаходиться на висоті 920 м , гарне ім'я - Мармурова.

Еміне-Баір-Хосар

Довжина печери 1460м, глибина 185м. Відкрита для туристів не так вже і давно. Печера має форму колодязя, тому проникнення в неї було важкувате. Вхід був 16 метровий колодязь діаметрів 8 метрів. В 1994р був зроблений спеціальний 12 метровий горизонтальний тунель, який дозволяє відвідати зали печери. В 1999р. був відкритий маршрут по верхніх залах, в яких туристи могли оглянути підземне озеро з кришталево чистою прозорою як повітря водою та відомим "Залом ідолів".

3. Рекреаційно-ресурсний потенціал

При дослідженні **рекреаційно-ресурсного потенціалу** території на сучасному етапі розглядається переважно його економіко-географічна сутність. Під **РРП території** розуміємо **совокупну продуктивну спроможність її рекреаційних ресурсів, яка визначається їх якісним впливом на відпочиваючих, а також кількістю людей, які з врахуванням екологічних обмежень можуть задовольнити на даній території свої лікувально-оздоровчі, спортивні та пізнавально-розважальні потреби.**

Та чи інша територія спроможна, виходячи з наявних запасів рекреаційних ресурсів, забезпечити рекреаційними послугами певну кількість людей. Іншими словами, для території характерна деяка пропускна спроможність відповідно можливостям окремих її рекреаційних ресурсів, кожний з яких займає певну площу. Визначивши рекреаційні можливості кожного з ресурсів, зможемо визначити сумарний РРП всієї території. Крім того, елементи середовища, будучи носіями рекреаційних властивостей, володіють різною їх якістю, що і визначає, в кінцевому рахунку, неоднаковий рекреаційний ефект.

За рівнем освоєності і реальний і можливий РРП території може бути досягнутим та максимальним. Останній можливий при такому цілеспрямованому впливу на фактори РРП, який призведе до максимальної продуктивної спроможності рекреаційних ресурсів.

При еволюції господарських функцій території змінюється і РРП. Тому необхідно розрізняти сучасний та перспективний РРП.

Географічні відмінності у використанні РРП проявляються в якісному та кількісному аспектах – за функціями, які виконує та чи інша територія, в рівні значимості територіальних рекреаційних систем, які формуються і функціонують на їх основі, географії відпочиваючих, їх соціальній та віковій структурі, ступені організованості, обсягах та динаміці використання. Дані відмінності спричинені впливом ряду факторів.

В рекреаційній географії розглядаються фактори, аналіз яких дозволяє виявити причини формування географічних відмінностей у використанні РРП. Географічні відмінності у використанні РРП спричинені функціонально-територіальною неоднорідністю рекреаційних потреб населення, які проявляються в рекреаційному попиті, і формуються під впливом просторових відмінностей в рекреаційних ресурсах, умовах проведення рекреаційної діяльності та рівні надаваних послуг.

Потенційні можливості рекреаційних ресурсів залежать від об'єктивних (запаси та якість ресурсів, рекреаційно-екологічна ємкість, сприяючі та лімітуючі умови рекреаційної діяльності) та суб'єктивних (виконувані рекреаційні та нерекреаційні функції, ступінь благоустрою, організація рекреаційного процесу) факторів.

Просторова мінливість співвідношення даних факторів є причиною територіальних відмінностей в рекреаційно-ресурсному потенціалі.

За функціональною ознакою розрізняємо РРП реальний та можливий. Реальний РРП визначається з врахуванням впливу представлених на даній території нерекреаційних видів діяльності. Можливий РРП буде вказувати продуктивну спроможність рекреаційних ресурсів при умові виконання ними тільки рекреаційних функцій.

За ступенем освоєності і реальний і можливий РРП території може бути досягнутим та максимальним. Останній можливий при такому цілеспрямованому впливу на фактори РРП, який призведе до максимальної продуктивної спроможності рекреаційних ресурсів.

При еволюції господарських функцій території змінюється і РРП. Тому необхідно розрізняти сучасний та перспективний РРП.

Географічні відмінності у використанні РРП спричинені функціонально-територіальною неоднорідністю рекреаційних потреб та попиту населення і формуються під впливом просторових відмінностей в ресурсах, умовах проведення рекреаційної діяльності та рівні надаваних послуг.

Під впливом реалізуючих факторів географічні відмінності у використанні потенційних можливостей рекреаційних ресурсів відображаються на величині рекреаційного та екологічного ефекту і, як наслідок, на ефективності даного процесу. До числа даних факторів відносяться: кількісні та якісні властивості рекреаційного потоку; структура рекреаційних занять; організація рекреаційного процесу; РРП.

Під оптимізацією процесу використання РРП території ми розуміємо знаходження таких параметрів кожного з формуючих та реалізуючих факторів, при яких буде досягнуто максимальний рекреаційний ефект і збережено необхідну якість рекреаційних ресурсів.

Унікальною культурною спадщиною України XIX ст. є палацово-паркові ансамблі, які створювалися на основі синтезу архітектури, мистецтва та природи. Географічне положення й історична доля українських земель зробили їх ареною художніх взаємовпливів. Садово-паркове мистецтво, що є дзеркалом культури епох, розвивалося на території України у загальноєвропейському контексті, відбивало ідейно-художню розмаїтість, і в цьому виявлялася його неповторна особливість. Романтичні «Софіївка» й Алупка, лірична «Олександрія», репрезентативні Качанівка й Лівадія, казковий Тростянець відбивали світогляд своїх творців, їх талант і майстерність. Деякі садово-паркові ансамблі зі своїми палацами та замками, садибні комплекси на території України аж до початку XX ст. були осередками культурницького життя, місцями зберігання найцінніших колекцій предметів культури і мистецтва, справжніми музеями.

Національний дендрологічний парк «Софіївка» — [парк, науково-дослідний інститут Національної академії наук України](#). На сьогодні — це місце відпочинку.

Щорічно його відвідують близько 500 тисяч людей. [Площа](#) — 179,2 [га](#).

«Софіївка» є пам'яткою краєвидного типу світового [садово-паркового мистецтва](#) кінця [XVIII](#) — першої половини [XIX століть](#). Тут росте понад 2000 видів [дерев](#) і [кущів](#) (місцевих і екзотичних), серед них: [таксодіум](#) (кипарис болотний), [сосна Веймутова](#), [тюльпанове дерево](#), [платан](#), [гінкго](#), [смерека](#) та багато інших. Колективом парку видано каталог рослин, в якому нараховується 1994 [таксони](#), з них 1220 деревних і кущових порід та 774 трав'янистих рослин, в тому числі 25 таксонів [ліщин](#), 24 — [буків](#), 41 — [ялин](#), 44 — [ялівці](#), 100 — [ліан](#), 320 — [троянд](#), 57 — [рододендронів](#), 376 — [ґрунтопокривних](#) та 98 — [квіткових рослин](#). Колекційний фонд парку в 2007 році нараховував 3323 таксонів, з них: 546 деревних, 1557 кущових, 115 ліан, 1212 трав'янистих рослин, з них 914 інтродукованих та 246 аборигенних.

Парк «Софіївка» заснований у 1796 році власником міста Умані, магнатом [Станіславом Щенським Потоцьким](#) та названий на честь його дружини [Софії Вітт-Потоцької](#). Автором топографічного й архітектурного проекту і керівником будівництва парку було призначено військового інженера [Людвіга Метцеля](#).

Парк був створений у майже безлісій місцевості, розчленованій річкою Кам'янкою, балками та ярами, які врізалися в гранітове підложжя, що часто виходило на поверхню. При створенні парку вдало використано рельєф, але без заздалегідь наміченого плану. У процесі завершення робіт на окремих ділянках були висаджені місцеві та екзотичні деревно-чагарникові рослини, тоді ж були збудовані перші архітектурні споруди та прикрашено «Софіївку» скульптурою, переважно античною.

Головна композиційна вісь парку проходить по річищу Кам'янки, де споруджено ряд штучних басейнів та ставів: Верхній — понад 8 га, Нижній — близько 1,5 га та інші, водоспади (один з них 14 м висотою), шлюзи, каскади, підземну ріку Ахеронт (завдовжки 224 м), водогреї (найбільший — до 20 м) тощо.

Парк прикрашають штучні скелі (Левкадська (Бельведерська), Тарпейська й інші), готи (Венери, «Горішок», «Страху і сумнівів» та інші), павільйони (Флори, Рожевий), альтанки, скульптура.

Завдяки компоюванню різних деревних порід, поєднанню їх з водоймами, скелями й архітектурними спорудами, створено види й перспективи різних планів (Головна алея, Англійський парк, Єлисейські поля та інші).

Шарівка

Цей палац у готичному стилі був побудований на початку XIX століття німецьким цукрозаводчиком Кеннігом у с. Шарівка Богодуховського району Харківської області. Місцеві жителі досі називають його Цукровим...

Замок належить до найкращих зразків західноєвропейських традицій. Його фасади виконані з використанням романо-готичних форм архітектури.

Комплекс парадних будівель займає підвищену ділянку у північній частині садиби. Зі східного боку розміщені службові двори — кінний, скотний, гараж, електростанція, оранжерея. Парк охоплює палацову частину з півночі, сходу і півдня.

Основне місце у ансамблі належить палацу, орієнтованому головним фасадом на південь. До нього примикає регулярний терасний сад, зв'язаний з парковими алеями і доріжками. Всі господарчі будівлі, парадні ворота, будинок садівника, другі ворота садиби — мають єдине архітектурне рішення.

Склад живої паркової колекції різноманітний — біля 200 видів дерев і кущів, 150 з яких є рідкісними екзотичними породами. У прилягаючому лісі водяться лосі, дикі кабани, кози.

Композиційним центром парку є збудований на високому пагорбі двоповерховий замок-палац, який має 26 кімнат і три зали. Зовнішня будова та інтер'єри, стилізовані під готику, колись відзначилися розкішшю і частково збереглися до нашого часу: кахлеві печі, настінний живопис і ажурне ліплення, темні дубові панелі, дерев'яні парадні сходи.

Цей палац належить до найстаріших пам'яток палацово-паркової архітектури України.

